

## CHINGIZXON BOSQINI.

*Farg'ona viloyati Bag'dod tumani 50-maktab tarix fani o'qituvchisi*

*Murotov Sherzod Xursanboyevich*

### **Ta'limiy maqsad.**

O'quvchilarga Chingizxon bosqini natijasida ulkan Xorazmshohlar davlatining inqirozga yuz tutishi, o'rta asr feodal munosabatlarining salbiy ta'siridagi o'zaro ichki nizolar natijasida bosqinchilarga qaram bo'lganliklarimiz, sharlarimizning vayron qilinib yoqib yuborilishi, moddiy va m'naviy boyliklarimizning oyoq osti qilinishi, din peshvolarining mo'gil jangchilarga xizmatkor qilib tahqirlanganliklari to'g'risida tushuncha berish barobarida bilim va malakalarini shakllantirish va ko'nikma hosil qilish.

### **Tarbiyaviy maqsad.**

O'quvchilarga dars jarayonidan unumli foydalanishni o'rgatish hamda yuqoridagi mavzuni o'zlashtirishlari orqali vatanimiz bosqinchilarga qarshi mardonovor tyurishlari, sharq tamaddunung asosi ekanligini hisobga olib, ajdolarimiz tomonidan asarab- avaylangan tinchlikni hamda ular bizga qoldirgan moddiy va ma'naviy boliklarga munosib voris bo'lish bilan birga bugungi tinchlikni qadriga yetish ruhida tarbiyalash.

### **Rivojlantiruvchi maqsad.**

O'quvchilarni o'gzaki va yozma nutq savodxonligini rivojalntirish.

### **Dars turi ; noananviy.**

**Dars jihozi;** darslik, xarita, Jaloladdin davri aks rttirilgan fayl papka, Horazmshohlar davriga bag'ishlangan buklet, qog'oz va marker.

### **Darsning tashkily qismi.**

- 1.Salomlshish, davomat.
- 2.Uyga vazifani so'rash.

3. Yangi mavzu bayoni.
4. Mustahkamlash.
5. Uyga vazifa berish.
6. Rag'batlantirish.

### **Reja.**

1. Xorazmshohlarning mudofaa rejasi va O'tror qamali.
2. Buxoro va Samarqand jangi.
3. Sirdaryo bo'yidagi janglar.
4. Temur Malik jasorati.

**Dars boshlanishi oldidan sinf o'quvchilari jo'r ovozda bugungi darsimizning shiorini aytishadi.**

O'qituvchi: Bizning shior.

O'quvchilar: Tarixingni bilmasam seni, bolam dema vatanim meni.

O'qituvchi tomonidan yangi mavzu e'lon qilinib, dars maqsadlari bilan tanishtiriladi va sinf o'quvchilari kuchlari teng bo'lgan uch guruhga ajratiladi.

Buning uchun dastlab guruhlar o'zlariga sardor tanlaydilar hamda sardor doskaga chiqib yashirin turgan so'zlar asosida guruh nomini e'lon qiladi. Bu quyidagi so'lar.

1. Xorazmshohlar.
2. Buxoro.
3. Samarqand .

Guruhlarning nomlari doskaga yozilib qo'yiladi va har bir guruh qo'lga kiritgan ballar guruh nomi yoniga ilinib boriladi.

**Darsning keyingi bosqichida uyga vazifani so'raladi.**

Quyida tartibda olib boriladi.

### ***I shart.***

Aqliy hujum metodidan fodalanib o'quvchilarning bilimlari aniqlanadi. Buning uchun dastlab yurtimiz davlatchilik tarixida bosqinchilarga qarshi kurashi to'g'risida savollar beriladi.

- To'maris jasorati haqida gapirib bering.
- Shiroq jasoratining davlatchiligimiz tarixidagi o'rni.
- Qoplon deb nom olgan Spitamen kimga qaeshi kurshdi.
- Muqna boshchiligidagi qo'zg'lon haqida nimani bilasiz.
- Chingiz so'zinig ma'nosi'
- Iskandari Soniy kim.
- G'oirxon qaysi hududning noibi edi.
- Xorazmshoh elchilarni saqol mo'yovini qirishi buyurad buning ma'nosini

aytib bering.

- Turklar onasi kim edi.
- Davlat kengashini kim tashkil qilgan.

### ***II Shart.***

Sanalarni so'zlating. Bunda har bir guruhga tarqatmaga yozilgan quyidagi yil sanalar beriladi.

I Guruhga.

1. 1218 yil.
2. 1206 yil.
3. 1207-1208 yillar.

II guruhga.

1. 1218- 1219 yillar.
2. 1216 yil.
3. 1218 yil.

III guruhga.

1. 1206 yil.
2. 1207-1208 yillar.
3. 1218 yil.

***III Shart.*** Xarita so'rash. Bunda guruh o'quvchilaridan hohlovchilar chiqi quyida so'raladigan davlat va xududlarni topib berganliklariga ko'ra rag'batlantiriladi.

## Yangi mavzuni bayoni

Yangi mavzu bayonida axborot texnologiyalaridan foydalanib, proyektor orqali namoish qilib boriladi. Shu bilan birga doskaga yangi mavzu bo'yicha sanalar yozilib boriladi.

Quyidagilar.

1. 1219 yil.
2. 1220 yil fevral
3. 1220 yil mart.
4. 1220 yil aprel.
5. 1220 yil iyul.

Yangi mavzuni yoritishda o'qituvchi ilmiy adabiyotlar asosida fikrlar asosida yangiliklar berib boriladi. Darslik asosida mavzu yoritish davomida Abdulla Sotliqovning Xorazmshoh Jaloladdin Mangubrdi asarida o'quvchilarga quyida parcha o'qib eshittiriladi. Shu sababdan sulton qo'shinni 20 da oqtiq shaharlarga bo'lib yubirdi. Jumladan, O'troga 30ming otliq, Buxoroga 30 ming, samarqandga 40 ming, Urganchga 70ming otliq qo'shinni joylashtiradi. An-Nasaviyning ta'kidlashicha moboda u qo'shinini tarqatib yubormay bit joyga yig'ib, mo'g'illar bilan jang qilganida edi, ularni yer yuzidan supirib tashlangan bo'lardi. □ Shu bilan birga proyektor orqali Chingizxon, Jalolladin Mangubrdi, Temur Malik va mo'g'illar bilan chingiziylarning urush harakatlari aks etgan rasmlar ko'rsatilib boriladi. Yangi mavzu o'qituvchi tomonidan og'zaki tarzda yoritib bo'lingach, o'quvchilarni mavzuni o'zlashtirganliklarini aniqlashga qaratilgan o'yinlarga asoslangan sinovlar olib boriladi.

### **Darsni mustahkamlash.**

#### *I shart.*

Matn tuzish. Bunda quyidagi so'zlar mavjud bo'ladi. G'oirxon, Lashkari Birun, Badriddin Amid, Safiy Aqra Hojib, 5 oy, Qora hojib, g'oitxonning qo'lga olinishi.

#### *II Shart.*

Bunda har bir guruh o'z nomlarini mavzu esda squalab qolganlari bo'yicha gapirib beradilar.

Xo'arzmshohlar Buxoro

Samarqand guruhlar har bittasi o'z guruh nomlari to'iq va lo'nda gtarzda ochi berishlari kerak bo'ladi.

### *III Sart.*

Bu shartda har guruh sardori tarqatmani oladi va unda ko'rsatilgan atamaga izoh berganliklariga qarab rag.batlantiriladi.

Tarqatmalarda quyidagi so'zlar yoziladi.

1. Sig'noq.
2. Jand.
3. Banokat

### *IV Sart.*

Bunda o'quvchilarni savol- javob asosida bilimlaridagi bo'shliqlar aniqlab olinadi. Bunda faqat o'quvchilar Ha, Yoq tarzida javob berishlari kerak bo'ladi bunda o'quvchidan bilimdonlik balki diqqatni bir joyga to'plash va topqirlik kabi jihatlarini namoyon qiladilar.

- Chinziylarning yurtimizga bosqini to'g'risida Juvayni yozib qoldirgan. Ha.
- Xo'jand geografik jihatdan hozirgi Turkmanistonga to'g'ri keladi. Yo'q.
- Temur Malik otliq qo'shinga tayanib mo'g'illarga qarshi krashgan. Yo'q.
- Yangikent shahri mo'gillardan qaytarib olingan. Ha.
- 1220 yilning yozida Nashxab, Termiz kabi xududlar qo'lga kiritilgan. Ha.
- Cningizxin keyin katta qo'shinni Xorazmga yo'naltiradi. Ha.
- Jaloladdin Manguberdi Xorazmshox deb e'lon qilinmagan. Yo'q.

**Uyga vazifa:** Jaloladdin Manguberdi to'g'risida qo'shimcha manbalar va internet orqali ma'lumot to'plash hamda konspekt olib o'qib kelish.